

LOVAG FALK ZSIGMOND.

Midőn a «Társas Kör» azon szép és lelkes határozatot hozta, hogy a «Magyar Nyomdászok Évkönyvét» ki fogja adni és a Kör szakbizottsága átvette annak szerkesztését, — véleményünk szerint — nemcsak azon cél volt az indító ok, hogy a magyar szak-társaknak technikai ismereteik gyarapítására hasznos kézikönyv nyújtassék, de hogy az egyszersmind más, szakmánk társadalmi oldalát érintő közleményekkel is hozzájáruljon azok látkörének szélesítéséhez. Ez utóbbi irányban legtöbb sikert eredményezőnek bizonyult úgy a régi, mint a modern oktató irodalomban oly férfiak életrajzának ismertetése, kik működésükkel embertársaiknak minden tekintetben mintaképül szolgálhatnak.

E szempont vezérelte az Évkönyv szerkesztő-bizottságát most is, midőn olvasóinak első helyen lovag FALK ZSIGMOND életrajzát bemutatja, mint oly férfit, ki jeles egyéni tulajdonságainál fogva önéletrajzából ért el nemcsak a mi szűk körünkben oly magas polcot, mint közülünk nagyon kevesen, de a nagy világban is oly tekintélyt és befolyást tudott

magának szerezni, hogy mi, nyomdászok, méltán büszkék lehetünk reá. Az ő pályafutása győzzön meg közülünk mindenkit, hogy vas akaratú, páratlan rendszeret és pontosság, szorgalom, tudvágy és az üzletben kifejtett körültekintő tapintat még mai napság is érvényre bírnak jutni. Szolgáljanak azért buzdításul fiatal nemzedékünknek az alább következő adatok.

FALK ZSIGMOND Pesten, 1831 április hó 27-én született. Szegény szülők gyermeke lévén, csak a rendes elemi iskolát végezte és már tíz éves korában nyomdász-tanuló lett a BEIMEL-féle üzletben; a hol azonban csak rövid ideig volt maradása, minthogy itt, mint egyáltalán az akkori időben majd minden nyomdában, szokásban volt, a háziszolgai teendőket is a tanulókkal végeztetni. Ily teendők voltak: a formák és hengerek mosása, korán reggel a helyiséget kisöpörni és fűteni, sőt a fiatal FALK-nál az az eset is volt, hogy mindennap 9—10 óra tájt a princípális tiszteletre méltó nevével a napi szükségletre valók bevásárlása és haza czipelése végett, piacra kellett mennie. Ily körülmények közt nem csudálkozhatunk azon, hogy a Gutenberg találmánya iránt nemes ambícióval viseltető ifjú FALK, reményeiben csalódva, csakhamar hátat fordított az említett nyomdának. Kitünő iskolai bizonyítványai alapján sikerült neki a már ekkor is szép hírnévnek örvendő m. kir. egyetemi nyomdába jutni; mi már annyiból is figyelmet érdemel, mert akkoriban az egyetemi nyomdában két tanoncznál — az akkori hivatalos megjelölés szerint «Praktikanten» — többet nem tartottak. Itt töltött FALK mint tanuló három évet;

és pedig meglehetősen sanyarú viszonyok között, mint-hogy mindennap meg kellett tennie a fárasztó utat Pestről Budára, föl a várba s a mellett ebédre valóul nem kapott többet otthonról naponta négy garasnál, vagyis nyolcz krajczárt a mai érték szerint. Daczára e nehézségeknek, FALK 1843-ban választott pályája iránt lelkesültséggel eltelve, végezte tanulási idejét és az akkor divatos czeremóniákkal segéddé avattatott.

Mint segéd eleinte az egyetemi nyomdában foglalkozott, később azonban, egész 1848-ig, Pesten a BEIMEL-féle nyomdában működött, s a hol alatta WODIANER FÜLÖP és KERTÉSZ (GÄRTNER) JÓZSEF nyomdatulajdosok is tanultak. Hosszabb időn át «Der Ungar» czímű tekintélyes lapot tördelte itten, mely időben játszódott le FALK életében a következő, az akkori politikai és társadalmi viszonyokat élénken jellemző epizód is. — Ugyanis megtörtént egyszer, hogy az említett lap színházi kritikájában egy fiatal színészről nem a legkedvezőbben nyilatkozott. A lap illető száma, mint rendesen, mielőtt a sajtóba került, láttamozás végett felküldetik a cenzurára. Az akkori időben nagyhatalmú censor — kiről csak azután tudta meg FALK és a nyomdavezetőség, hogy a szóban forgó színészhez gyöngéd kötelékek fűzik — Argus-szemeivel azonnal észrevette a kérdéses színészről ellenében elkövetni szándékolt főben járó vétséget és vörös czeruzájával még nyomát is eltüntette a vakmerő kritikus merényletének. A fiu a megplajbászolt lappal a nyomdába visszakerülvén, átadta azt FALK-nak, hogy mint tördelő vegye ki a lapból a kifogásolt sorokat; FALK azonban, minthogy sejtelve sem volt a mindenható censor tettének titkos rugóiról, nem vette

komolyan a dolgot és a lapot a megplajbászolt sorokkal együtt kinyomatta. Volt aztán másnap hadd-elhadd! Csak sok utánjárással sikerült FALK-nak megmenekülni egy pár heti fogságtól vagy megfelelő pénzbírság fizetése alól. Mutatvány a «régi jó időkből»!

1848-ban, a forradalom kitörése után, FALK-ot, mint nemzetőrt a szabadság-harcosok sorában találjuk, s mint ilyen vett részt az akkori mozgalmakban.

1849-ben, a szabadságharcz lezajlásával, FALK hosszabb bujdosás után Bécsbe került, hol bátyja — dr FALK MIKSA, akkor a «Wanderer» című befolyásos bécsi napilap társszerkesztője, jelenleg pedig a «Pester Lloyd» főszerkesztője, a ki mint publiczista már akkor is jó hírnévnek örvendett — közvetítése folytán a SOMMER-féle nyomdában mint szedő talált alkalmazást. Ez volt a forduló pont FALK viszontagságteljes életében. Főlebbvalói benne csakhamar fölismerték és becsülni kezdték a törekvő, hasznavehető munkást; s midőn haláleset következéskor a nyomdavezetői hely ott megürült, őt kínálták meg ez igen megtisztelő, de felelősségteljes állással. Hogy a benne helyezett bizalomnak milyen szép eredménnyel felelt meg, bizonyítja az, hogy az azelőtt igen elhanyagolt állapotban volt üzlet az ő vezetése alatt megint visszavívta magának régi jó hírnevét és egyre szaporodó munkakörrel dicsekedhetett; mi abban is kifejezést és elismerést talált az üzlettulajdonos részéről, hogy FALK az ötvenes évek végével a nagyterjedelmű üzletnek igazgatójává neveztetett.

Emlékezetes marad FALK ez időbeli működéséről azon nemes buzgalom, melyet magyar nyomtatványok előállításában és kiadásában kifejtett. Az ő vezetése

alatt jelent meg az ötvenes évek közepén a SOMMER-féle nyomdában TÖRÖK JÁNOS «Magyar Sajtó»-ja, később pedig, 1865 elején, a KECSKEMÉTHY AURÉL által szerkesztett «Bécsi Hiradó» című másik napilap. Ezenkívül számos tudományos és tankönyv került ki magyar nyelven e nyomda sajtói alól; a hírneves HARTLEBEN KONRÁD ADOLF könyvkiadóval benső baráti viszonyban állván, rábirta azt sok kiadványainak magyar nyelven való közrebocsátására. Így buzgólkodott FALK Bécsben — tehetsége szerint — nemzeti irodalmunk ügyében oly időben, midőn arra itt Magyarországon még nehéz bilincsek súlyosodtak.

Alárendeltjei iránt mindig igaz rokonszenvvel viseltetett s gondoskodott arról, hogy méltányos kívánásaiknak mindenkor elég tétessék. Midőn Bécsben a nyomdászok önképző-köre megalakult, ő volt egyike a legelsőeknek, kik abba beléptek, s évi járulékul tíz forintot fizetett. Hogy mennyire sikerült FALK-nak szaktársai, különösen pedig nyomdaszemélyzete tiszteletét és szeretetét megnyerni, kitűnik abból, hogy midőn 1868-ban bucsút mondott Bécsnek, hogy visszatérve Pestre, itt az újonnan alapított Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság igazgatói tisztét átvegye: a SOMMER-féle nyomda egész személyzete lelkes és őszinte szerencsekívánatok mellett távozó igazgatóját igen díszes arany serleggel lepte meg.

FALK családi élete szintén a legszerencsésebbnek mondható. 1863-ban ismerkedett meg DIRNHUBER LEOPOLDINA kisasszonynyal, egy jóhírű bécsi könyvkötőmester bájos leányával, kit még azon évben oltárhoz vezetett. A boldog frigynek három gyermek (két leány és egy fiu) képezi áldását.

S most térjünk át FALK ZSIGMOND, mint a Pesti Könyvnyomda - Részvénytársaság vezérigazgatójának, közvetlenül bennünket érdeklő működésére.

Ismeretes, hogy az 1867-ben beköszöntött alkotmányos aera mily ébresztőleg hatott hazánkban az ipar és művészet minden ágára. A nyomda-ipart is, mely addig régi, elavult nyomokon haladt, úgy a tőkepénzesek, mint az intelligencia köréből hathatósan kezdték fölkarolni, s így történt, hogy KLAPKA GYÖRGY köré lelkesült férfiakból kis társaság csoportosult, mely föladatúl tűzte magának, a külföldi nagy typographiai műintézetek példájára, hazánkban egy mintanyomdát alapítani. A társaság KLAPKA elnöklete alatt csakhamar megalakult, s az ifjú vállalat technikai vezetésével — hírneve és szakképzettségénél fogva mint leghivatottabb — FALK ZSIGMOND bízott meg.

Bátran kockáztathatjuk azon állítást, hogy FALK Pestre jövelele, valamint, hogy az említett nyomda igazgatói állása általa töltetett be, a hazai nyomdászat fejlődésére jelentékeny befolyással volt; a mennyiben a vezetése alatt fölállított fiatal intézet, szakavatott és ügybuzgó személyzet támogatása s a modern technika legújabb vívmányainak fölhasználása mellett, új, hazánkban eddig ismeretlen, műízlést kezdett terjeszteni. A Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság rohamos fölvirágzása és jövedelmezősége különben legjobban igazolja állításunk helyességét, valamint azt is, hogy a nagy közönség méltányolni tudta FALK intentióit.

Azonban társadalmi tekintetben is üdvösen hatott ránk, nyomdász-segédekre, FALK körünkbe jövelele; mert nem tekintve azt, hogy az ő ittlétele alatt előfordult árjavítási mozgalmak alkalmával mindig egyike

volt a legelsőknek, kik a segédek jogos kívánalmait elismerték, és mérvadó befolyását arra használta föl, hogy a vonakodó főnököket is rábirja példája követésére — FALK ZSIGMOND egyleti életünk körül is elévülhetetlen érdemeket szerzett magának.

1869-ben, egy évvel hazatérése után, bizalomteljesen megkínálták őt a fővárosi nyomdászok az elnöki tisztséggel és ő azt készséggel elfogadta, de roppant elfoglaltsága miatt kénytelen volt 1872 elején attól visszalépni. FALK elnökségének ez idejében történt az első alapszabály-reform, melynek sarkkövét a segédek befolyása a segélyező-egylet ügyeire képezte; addig jobbára csupán princzipálisok és faktorok kezeiben lévén az egylet vezetősége.

HORNVÁNSZKY VIKTOR-nak, az egylet érdemes és buzgó elnökének, 1882 május havában történt váratlan elhunytával az elárvult elnöki szék betöltése végett a tagok összesége újra FALK ZSIGMOND ügyszeretetéhez és emberbaráti érzelmeihez appellált. FALK egy perczig sem habozott a nehéz terhet ismét vállaira venni és most e tisztségének pontos és lelkiismeretes betöltésében találja örömét és büszkeségét. Az egylet, daczára a tagok közt minduntalan megújuló, olykor-olykor igen heves pártküzdelmeknek, mégis virul és gyarapodik, a mi kétségtelenül nagy részben FALK tapintatos és céltudatos elnökösködésének köszönhető, ki békítő és intő szavával mindig a kellő sikerrel hatott a felizgatott kedélyekre. Hogy FALK mennyit áldozott ezenkívül anyagilag is egyletünkért, azt, mint általánosan tudvalevő dolgot, itt bővebben nem érintjük. Csak azon nem eléggé méltányolható tényre akarunk még emlékeztetni, midőn az 1885-dik év

szeptember 6-án és 8-án az ország minden részéből összesereglett küldöttekkel együtt buzgón tanácskoztott és fáradozott a magyarországi nyomdász-egyletek egyesítése érdekében. Kívánjuk, hogy az akkor elhintett mag mennél előbb és minél gazdagabb gyümölcsöt hozzon s hogy FALK ZSIGMOND-ban üdvözölhesse az országos nyomdász-egylet első elnökét.

Hogy olvasóinknak FALK egyéb sokoldalú, ember-társai és a hazai ipar érdekében kifejtett tevékenységéről tájékozást nyújtsunk, felsoroljuk itt főbb tisztségeit. FALK az «Országos Iparegyesület» alelnöke, mely magas tisztségében ott találjuk őt hol tanácsadóként, hol kezdeményező szerepben, de mindig lankadatlanul iparos-társai érdekeit előmozdítva. Két tekintélyes pénzügyintézetnek: a «Budapesti Bankegyesület»-nek és a «III. ker. takarékpénztár»-nak elnöke; a «Pénzügyintézetek tisztviselői orsz. nyugdíj-intézeté»-nek szintén elnöke; a «Fővárosi Szeretetház» pénztárosa, a «Lipótvárosi Kör» alelnöke. Továbbá a kereskedelmi és váltótörvényszék, valamint a kereskedelmi és iparkamara rendes tanácsosa, a «Hírlapírók nyugdíjintézeté»-nek igazgatósági tagja stb. stb.

Helyén találjuk még ama tényt is fölemlíteni, hogy a legelső küldöttség, melyet RUDOLF trónörökös a király engedelmével «hivatalosan» fogadott, az volt, melyet FALK, a «Rudolf koronaherczeg jótköny egyesület» akkori elnöke, ezen egyesület nevében vezetett, hogy a koronaherczeg előtt felséges apja, királyunk trónraléptének 25-ik évfordulójára az egyesület szerencsekívánatait tolmácsolja. Ez 1873 őszén volt; a koronaherczeg akkor, 15 éves korában, a bécsi Burghan fogadta a küldöttséget; környezetét képez-

ték LATOUR tábornok, nevelője, és gróf PÁLFFY főudvarmester; a koronaherczeg fekete salonöltözetet viselt fehér nyakkendővel, nyakán az aranygyapjas renddel.

FALK magyar nyelven tartott beszédére a koronaherczeg hosszasabban felelt tiszta, folyékony magyar beszédben; e beszéd kéziratát a főudvarmester később FALK-nak átadta. A királyné, ki ugyanazon a napon, mikor a küldöttség fogadtatott, valamely utazásról jött vissza, a mint LATOUR tábornok FALK-nak elmondta, élénk érdeklődéssel tudakozódott a koronaherczeg ezen első fogadásának minden részlete felől.

Megbecsülhetetlen szolgálatokat tett FALK a hazai iparnak, különösen pedig a nyomdászatnak a kiállítások terén. 1873-ban történt a bécsi világtárlaton, hogy a Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság kiállított munkáiért első kitüntetését kapta; ezután minden kiállítás alkalmával vagy a nyomda, vagy a személyzet egyes tagjai ki lettek tüntetve. Az 1873-ki bécsi világkiállításon, a szegedi 1876-ki kiállításon, a székesfehérvári kiállításon 1879-ben s a triesztin 1881-ben mint jury-tag működött. 1878-ban pedig a párisi közkiállítás alkalmából FALK azon ritka megtiszteltetésben részesült, hogy mint kormánybiztossági tag lett kiküldve; ekkor történt, hogy a párisi magyar egyesület javára 100 frankos alapítványt tett. FALK tevékeny részvétele a múlt évi budapesti kiállításon, és azon áldozatkészség, melylyel az általa képviselt intézet egy külön pavillon föllállítására határozta el magát, mindenki előtt ismeretes. FALK e buzgó és eredményteljes munkálkodása legmagasabb helyen, a korona részéről is annak érdeme szerint méltattatott, s már tíz évvel ezelőtt a Ferencz-József-renddel és a kir. kereskedelmi tanácsosi cím-

mel, 1878-ban pedig a III. osztályú vaskorona-renddel lett kitüntetve, mely utóbbinak alapján a lovagi rangot is nyerte. Ugyancsak 1878-ban a francia kormány a becsületrendet adományozta neki; ezeken kívül több más külföldi rendjelben is részesítettett. Végül az 1885-ki országos kiállítás körül szerzett érdemeiért a király FALK-ot a királyi tanácsosi czímmel ruházta fel.

* * *

Ezekben igyekeztünk lovag FALK ZSIGMOND életrajzát hű vonásokban olvasóink elé tárni, mint oly férfiúét, ki ép úgy mint munkaadó, s mint testületünk feje, bőségesen kiérdemelte hálás elismerésünket és tiszteletünket. Mint munkaadó atyailag gondoskodik személyzetének jólétéről, igazságszeretettel párosult fegyelmet tartva fönn annak körében; egyleti elnöki tisztségében pedig mintaképül szolgálhat valamennyi egyleti tagnak, úgy pontossága, mint kötelességérzete folytán. Ha csak futólag megyünk is végig e rövid vázlaton, tisztelni tanuljuk FALK-ban a gondos és szerető családapát, a jó és áldozatkész hazafit és állampolgárt, a minden szép és nemesért lelkesülni tudó műbarátot s a szivélyes és finom modora által mindenki szeretetét rohamosan megnyerő embert; ki daczára önerejéből elért előkelő állásának, nem feledi soha, hogy a nép fia, s hogy vér a mi vérünkből. Mindezek után csak azon óhajnak adunk kifejezést megszámlálhatatlan tisztelőivel egyetemben, hogy szakmánk és testületünk jó szelleme, mint a hazai nyomdászok érdemekben gazdag vezérférfiát, tartsa meg ötöt még számos, igen számos évekig!

Faragó.